

Kővé vált felvonulás

"Olaszország messze van"

A felvonulás az első oldalon kezdődik. Elsőnek a feliratok tűnnek föl. Rajtuk tizenegyszer ismétlődik a TILOS szó. Ez is feltűnik. Hol vagyunk? Valahol a Vajdaságban. Jurcsoláviában, mert nemrég ért véget a második világháború. Egy iskola udvarán. Tavasszal. Mindez ideális helyszíne egy gyermektörténetnek, mely működni is kezd: rossz tanulókkal, büntetésekkel, kicsapással, feleletekkel, dolgozatokkal. Bemutatkozó szereplőkkel, akik bandába verődve épp most készülnek "megtámadni" a református templomot. Dőlhetnének hátra: "Ifjúsági Regénytár". De ekkor az író "kegyetlenkedni" kezd. Megálljt parancsol. Összekuszál. Visszafordít. Helinek elengedi a kezét, megtagadja tőle a kamaszszerelemet és meghalni is hagyja. Engedi, hogy a nemrég még büszke magyarok elfőtsenek egy könyvtárnyi magyar nyelvű könyvet /pl. Jókai bükkötéves munkáit/, hogy bombát robbantsanak a templom udvarán /Heli halála/, hogy agyonrúdosssanak egy lecsúszott nyomozót. Hogy valaki túlélje az első világháborút. Hogy valaki ne élje túl a másodikat. Vagy a békét. Mégis, vajon csak Domokos fikciója ilyen kegyetlen?

A gyermekregények világa legtöbbször mítikus világ. Magát a gyermekkort szereti így visszaálmódni a felnőtt értelem, ezért szüli történetek ezreit, melyen a gyermek /aki inkább hiperrealista, mint ködlovag/ legföljebb mosolyog. De Mario Vargas Llosa kölykein nem lehet mosolyogni, s a Pál utcai fiúkon sem.

Talán ezért ballag a Via Itálián, valahol a sor végén egy öregember. Szárnyak nélkül és varázspálca nélkül, hatvan cigarettától kehesen. Titokzatos hallgatás helyett néhány olasz szóval nyelve alatt /uno, due, tre...- tanítja Balázs Ferit/. Köpenyén nem világítanak elbűvölő csillagok,

* Domokos István: Via Itália. Forum, Ujvidék, 1984. 2. kiadás

hátizsákja van, meg térképe van /benne nevek a mellettük kereszt/. És mintha "nagyítólencsén keresztül nézné a világot". Jön és valahová tart. Egy világban, mely pillanatok alatt omlott össze, és a romokat tiltó táblák és bűrkabátosok hazudják új rendnek. Egy világban, ahol az élők nem törődnek többé halottaikkal, és nem törődnek többé az élőkkel sem. És Deda el fog utazni. Pedig Deda nem hős. Utazás, nem kivonulás, nem menekülés, nem felhívás, nem zendülés, nem szabotázs, nem merénylet, nem sztrájk, nem megváltás, nem pokoljárás. Valóra váltott vágy. Tények halmaza. Felkészülés, nyelvlecke, pénzszerezés, fekvőtámaszok, feketézés, pragmatikus sírrablás, kolbászlopás, stb. Csak innen nézve értjük meg, hogy a gyerekhősök miért nem katartikusak. Vágvaik a jelenidőbe zártak, hiába várnak szabadulást. Sorsuk van, de saját "ténveik" által edzett akaratuk alig /talán Viki-Radiátor bombarobbantó szenvedélye az?/, ahogy a városka felnőtt lakóinak is csak keserősége van, de tettvégya elveszett. Akkor ez nem is gyermekvilág. Akkor ez nem is mítosz.

Ahol két világháború meszesíti a csontokat, görbíti tehetetlenségbe a megszületőt, ahol a jelenvaló történelem mindig valamely Rossz egyik alakváltozata, az a létező és ismert világok valamelyike. Tojásporral, kikirikí héjjal, fekete kerékpárral, levelet váró nyomozóval a nagyítólencse alatt. S a létező világ legszerencsétlenebbje a hetven év és két háború Dedája, és a vele készülő, de végül itthon maradó unoka /Balázs Feri/, aki mindezt megőrzi jó emlékezetében /megírja? - rossz emlékezetünket ismerve??. A tarlok és felhők felé közelítő Deda alakját, aki egyáltalán nem akarja kikerülni mindent. Mert Olaszország messze van. Talán a felhőkön is túl. És a felhők alatt, és mögöttük, és mellettük, és előttük, és a jövőben, és a jelenben nincsen semmi, csak egy felvonulás kővé vált, örökre hallgató, mozdulatlan alakjai. Rajtuk kívül csak "betűk mozognak a papíron, mint kitépett szöcskelábak".
Domonkos István betűi.

Balog József